

CATALUNYA DINS EL MÓN MEDI EVAL

Molins fariners medievals

23 d'octubre de 2020

Itineraris: santuari de Finestres, Puigsallança i riera de Llémèna

SEAS

Secció Excursionista de l'Ateneu Santjustenc (SEAS)

www.santjust.org/seas

Molí de Sant Aniol. Foto del 1976 de Jordi Gironès.

Molins fariners medievals

A l'excursió del 5 d'octubre de 1980, ara fa 39 anys, corresponent al cicle sobre "Història de Catalunya", vam fer l'itinerari des de Sant Aniol de Finestres fins a Santa Pau passant per Santa Maria de Finestres i la font de la Salgueda. En aquesta ocasió farem una circular des de Sant Aniol assolint el mateix santuari de Finestres però pujant també al Puigsallança. En aquesta excursió, Josep Nuet ens acompanyà per descobrir-nos el molí fariner de Sant Aniol.

Tot seguit, reproduïm, en el primer apartat, el text que aleshores vam repartir a l'autocar —el qual considerem que segueix tenint vigència—, i després uns extractes de l'extens estudi que va publicar el mateix Josep Nuet a la revista Muntanya núm. 673 del 1974

amb el títol "Els molins fariners de la vall de Llémèna".

El molí fariner de Sant Aniol

La institució rural catalana de la casa pairal o masia, essencialment familiar, es va imposar a partir de la Marca Hispànica (segle IX) com a una unitat autosuficient per naturalesa i intencionalitat. Tot i això, no aconseguia sempre d'arribar fins a l'últim detall en l'elaboració de certs productes alimentaris de primeríssima necessitat en quantitat i/o qualitat suficients per a un ús continuat i de cert volum. En aquest sentit, cal parlar dels casos de l'oli i de la farina.

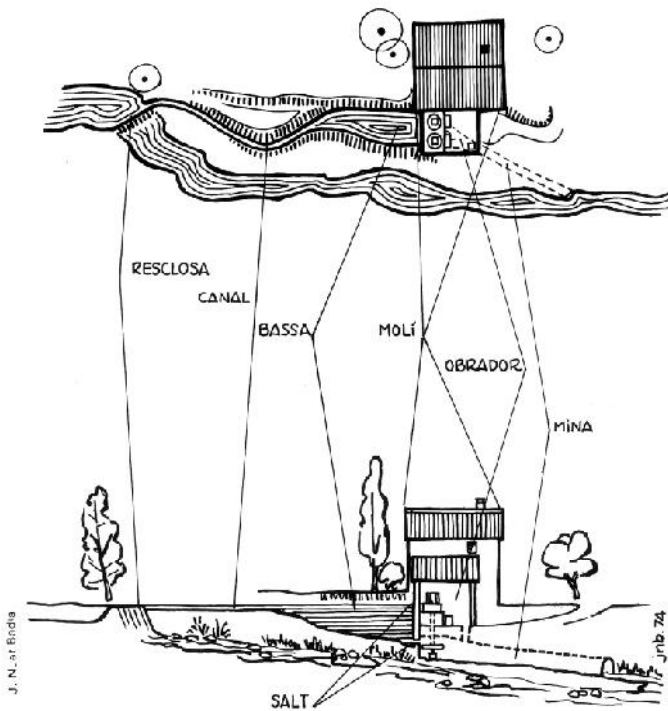
De totes maneres, i referint-nos a la farina, la masia aconseguia el seu proveïment amb relativa facilitat i rapidesa, si bé la seva manufacturació no tenia lloc dins dels termes físics de les quatre parets de la casa pairal. En efecte, les masies més riques assolien amb escreix la farina necessària mitjançant la construcció i utilització de molins fariners, dels quals n'eren propietaris directament o indirectament a través de servidors o de parents més o menys propers.

Els costos de producció, manteniment i funcionament relativament elevats d'un molí fariner, així com el fet que per les seves exigències tècniques necessitessin estar al costat d'un riu amb prou desnivell i cabal, foren possiblement una de les moltes raons que possibilitaren l'ús més extens dels molins fariners; és a

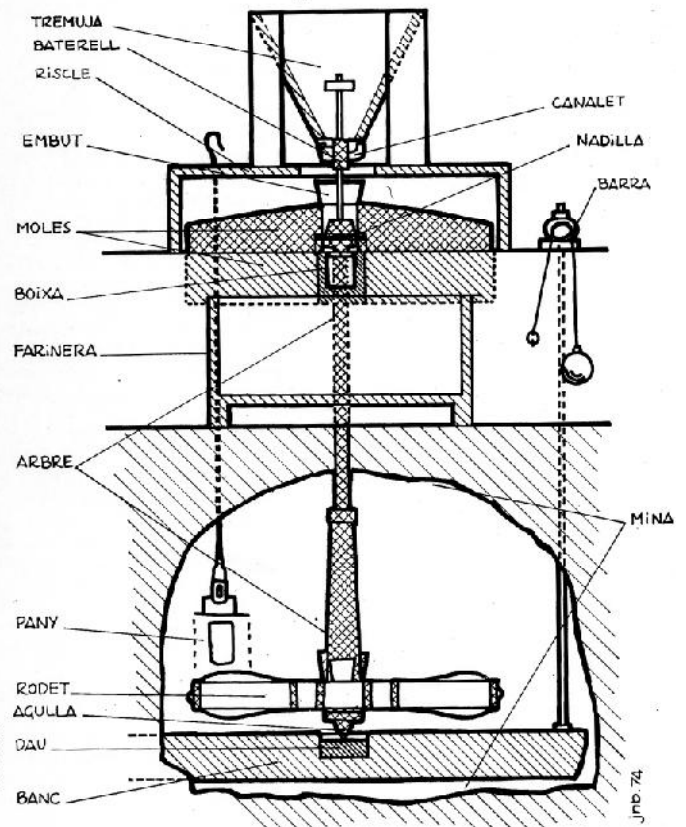

Molí de Sant Aniol. Foto del 1980 de Jordi Gironès.

Esquema ideal d'un molí fariner

Esquema ideal del mecanisme d'un molí fariner
(Les parts quadriculades són mòbils.)

Estat en què estava el molí fariner de Sant Aniol l'any 1976. A la imatge es pot veure l'habitacle on hi ha la mola. Foto de Jordi Gironès.

dir, que van permetre atendre les necessitats de farina d'altres masies del voltant, les quals, lògicament, pagaven el servei, normalment en espècies.

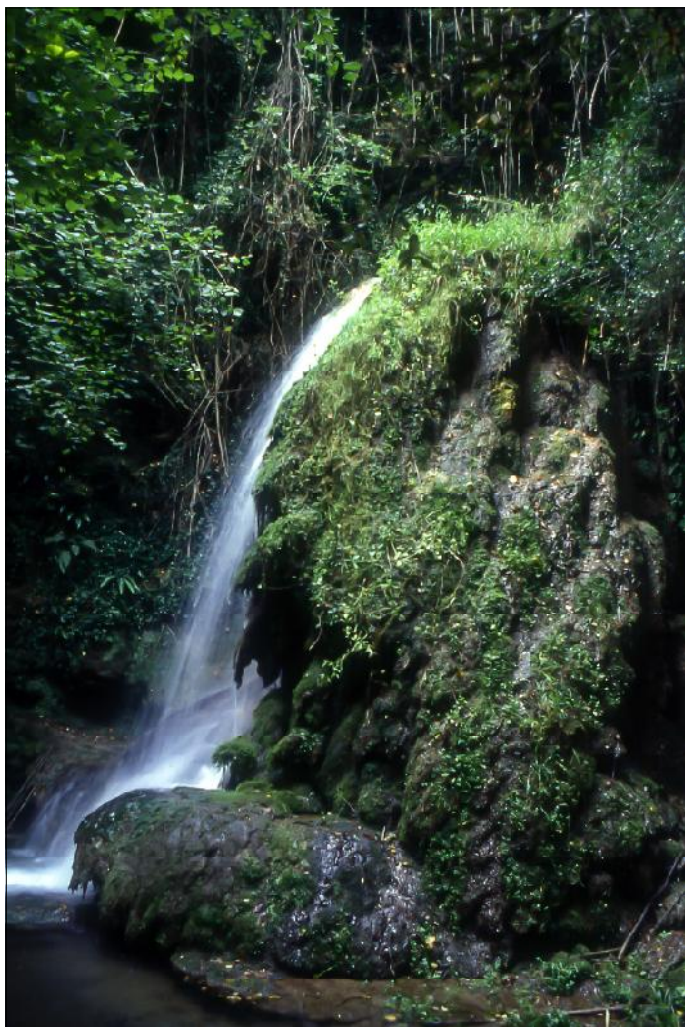
Els molins fariners de la vall de Llémena

Origen i decadència

L'origen d'aquests molins fariners, es pot situar durant el transcurs del segle IX, si bé els edificis i els elements que formen part d'ells són posteriors i han estat modificats i modernitzats en el transcurs dels temps. Els molins que han perviscut van ser edificats entre els segle XVI i XVIII i la majoria d'ells s'han anat derruint amb la corresponent pèrdua d'aquest important patrimoni. Val a dir però, que en el transcurs dels darrers anys ha augmentat l'interès local per recuperar el màxim possible d'aquest patrimoni i evitar la seva pèrdua definitiva restaurant alguns d'ells.

La resclosa i la bassa

El molí fariner utilitzava l'aigua dels rius com a font natural d'energia fent necessària l'existència d'una resclosa amb la funció d'eleva una mica el nivell de l'aigua i desviar-la cap a una de les seves ribes, traslladant-la plàcidament fins a la bassa, que servia de magatzem, alhora que proporcionava la pressió necessària per fer moure les moles.

El salt del molí de Sant Aniol el 1980. Foto de J.Gironès.

La pressió de l'aigua —el salt— també s'aconseguia altres vegades amb un pou en els llocs on no es podia bastir una bassa ampla, per mor del terreny estret o poc estable, com en el cas del molí de Sant Aniol i el molí de Can Mitjana. La bassa amb pou o sense sempre es recolzava en la paret de l'edifici del molí. Aquest edifici no presentava unes característiques pou diferenciades perquè poguessin ser agrupats en diferents tipus.

L'edifici

Cal anotar prèviament que el molí disposava sempre —a més de l'edifici de mòlta— de l'habitatge del moliner i de les construccions annexes pròpies del caràcter rural de la casa (corts, galliners, estable). Una característica comuna dels molins és la situació enlairada —i separada com més millor del nivell de l'aigua del riu— de l'habitatge del moliner. Una mida preventiva, que moltes vegades no n'era prou, quan en cas de riuada els molins havien de ser evacuats precipitadament.

Jordi Gironès
SEAS, octubre 2020

L'excursió

La llarga s'inicia a Sant Aniol (395 m) i s'enfila fins al santuari i després al castell de Finestres (880). Des d'aquí segueix pujant al cim del Puigsallança (1.010), on ja davalla fins a la riera de Llémèna i acaba al mateix Sant Aniol (395). Són 12 km amb un desnivell de 631 m i un temps aproximat de prop de 5 h.

La curta surt també de Sant Aniol (395) i remunta la riera de Llémèna fins a l'ermita de Sant Joan (735) passant per la font dels Socals i el pont del Diable, per retornar després a Sant Aniol. Són 9 km i 340 m de desnivell amb un temps estimat de prop de 4 h.

Domini de l'alzinar amb roures. A la zona alta l'alzinar esdevé muntanyenc amb bruc i hi ha zones amb faig i altres caducifolis.

Sant Aniol de Finestres.

Puigsallança des del santuari de Finestres.

Santuari de Finestres.